

PSYCHOLOGIA / PSYCHOLOGY

LIDIA DAKOWICZ

**PREFERENCJE WARTOŚCI MŁODYCH KOBIET
O WYŻSZYM I NIŻSZYM POZIOMIE DOJRZAŁOŚCI
PSYCHICZNEJ DO MAŁŻEŃSTWA****Wprowadzenie**

Zagrożenia cywilizacyjne dotykające małżeństwo i rodzinę, pomimo swojego nieustającego naporu prowadzącego w wielu przypadkach do destrukcji¹, nie wpłynęły na to, że w deklaracjach polskiej młodzieży, studentów i młodych dorosłych osób są one, jako formy życia społecznego, ciągle stawiane na najwyższej pozycji². W wielu przypadkach, w bliższej lub dalszej przyszłości, kobiety i mężczyźni będą podejmowali decyzję o zawarciu związku małżeńskiego, którego jakość w największym stopniu uzależniona jest od czynników jednostkowych oraz relacyjnych działających przed i po zawarciu związku małżeńskiego³. Istotne znaczenie modyfikujące jakość relacji małżeńskiej ma dojrzałość psychiczna

LIDIA DAKOWICZ – Uniwersytet w Białymstoku, ORCID: 0000-0001-6424-1370, e-mail: l.dakowicz@uwb.edu.pl

¹ B. Parysiewicz, *Zagrożenia małżeństwa i rodziny*, „Roczniki Nauk o Rodzinie” 2012, nr 59, s. 21–31; M. Bład, P. Kaczmarek, *Znamiona współczesnej rewolucji kulturowej*, „Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie” 18(2023), s. 276–294, <<https://doi.org/10.56583/frp.2508>>, dostęp: 22.07.2024; T. Borutka, *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych zagrożeń społeczno-kulturowych*, „Family Forum” 13(2023), s. 449–462.

² J. Mariański, *Wartości codzienne młodzieży szkolnej ze wsi, z małych i wielkich miast*, w: *Małe miasta. Blaski i cienie*, pod red. M. Zemły, Białystok 2023, s. 141–178; J. Baniak, *Małżeństwo i rozwody w świadomości młodzieży polskiej przełomu XX i XXI wieku w świetle badań socjologicznych*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 28(2021), s. 287–310; A. Linek, *Sukces małżeński w nowej odsonie – interpretacje postbadawcze*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2023, z. 4, s. 117–136, <<https://doi.org/10.31743/znkul.16510>>, dostęp: 20.07.2024; D. Ruzskiewicz, *Preferowana forma życia osobistego młodych dorosłych*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2024, z. 2, s. 83–102, <<https://doi.org/10.31743/znkul.17254>>, dostęp: 20.07.2024.

³ M. Braun-Gałkowska, *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Lublin 1992, s. 19–22; A. Dakowicz, *Powodzenie małżeństwa. Uwarunkowania psychologiczne w perspektywie transgresyjnego modelu Józefa Kozielskiego*, Białystok 2014, s. 78–94.

kobiety i mężczyzny do zawarcia związku małżeńskiego⁴ jako wspólnej drogi, na której będzie się przeżywało przyjemne, ale również trudne, a czasami nawet bolesne chwile⁵.

Analizując problem dojrzałości do małżeństwa, można wymienić kilka ważnych aspektów, takich jak: dojrzałość fizyczna, prawna, socjalna i psychiczna⁶. Wymienione rodzaje dojrzałości są bardzo istotne, jednak w perspektywie budowania trwałej relacji małżeńskiej decydujące znaczenie ma dojrzałość psychiczna. Stąd rozważania na temat preferencji wartości młodych kobiet oparto w odniesieniu do ich poziomu dojrzałości psychicznej do małżeństwa.

Preferencja wartości jako istotny element dotyczący dojrzałości psychicznej do małżeństwa

Dojrzałość psychiczna to jeden z aspektów dojrzałości osobowej człowieka, która jest różnie opisywana⁷. Z. Chlewiński podkreśla w dojrzałości osobowej jej trzy istotne wymiary: 1) autonomię w myśleniu, dążeniach, decyzjach, kierowanie się w postępowaniu swoimi przekonaniami i uznawanym systemem wartości; 2) traktowanie każdego człowieka jako osobę, tzn. jako wartość najwyższą samą w sobie, bez odnoszenia się do innych w sposób instrumentalny; 3) dokładny, rzetelny wgląd we własną motywację, tzn. rozumienie motywów swego postępowania bez uciekania się do mechanizmów obronnych⁸. W zakresie dojrzałości psychicznej ważna jest dojrzałość intelektualna, emocjonalna oraz społeczna, która umożliwia odpowiedzialne pełnienie ról małżeńskich i rodzicielskich⁹. Zdaniem A. Dakowicza dojrzałość psychiczna do małżeństwa „najczęściej rozumiana jest jako zdolność do racjonalnego i realistycznego myślenia, wewnętrznej

⁴ A. Dakowicz, *Inteligencja emocjonalna młodych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa*, „Civitas et Lex” 2024, nr 2, s. 57–69, <<https://doi.org/10.31648/cetl.9945>>, dostęp: 20.07.2024.

⁵ A. Karwacki, K. Suwada, *Doświadczenie bezrobocia a relacje rodzinne we współczesnej Polsce – perspektywa płci*, „Studia Socjologiczne” 2020, nr 236, s. 165–194; J. Włosiak, I. Sikorska, *Wypalenie rodzicielskie a podatność na ocenę społeczną*, „Człowiek i Społeczeństwo” 57(2024), s. 197–215, <<https://doi.org/10.14746/cis.2024.57.9>>, dostęp: 30.07.2024.

⁶ M. Ryś, T. Sztajerwald, *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychicznej do Małżeństwa SKALDOM II*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2019, nr 1, s. 161, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v1i37.43>>, dostęp: 24.08.2024.

⁷ M. Weryszko, *Miłość małżeńska – uwarunkowania powodzenia fundamentalnej relacji w rodzinie*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2020, nr 1, s. 129–143, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v4i1i.220>>, dostęp: 30.07.2024; W. Zagórska, *Troska o relację podmiotową miarą dojrzewania w człowieczeństwie. W kręgu myśli Gabriela Marcela i ks. Tadeusza Dajczera*, „Studia Włocławskie” 23(2021), s. 236–249, <<https://doi.org/10.52404/ttnwloc.stwl.23.12>>, dostęp: 29.07.2024; A. Dakowicz, L. Dakowicz, *Psychological maturity of young men and women for marriage as the predictor for the observance of contemporary family law*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 21(2022), s. 107–119, <<https://rtk.uwb.edu.pl/index.php/rtk/article/view/34>>, dostęp: 30.07.2024.

⁸ Z. Chlewiński, *Dojrzałość: osobowość, sumienie, religijność*, Poznań 1991, s. 15.

⁹ M. Ryś, T. Sztajerwald, *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychicznej do Małżeństwa SKALDOM II*, s. 161.

autonomii, podmiotowego traktowania drugiego człowieka, wglądu w motywy własnego postępowania”¹⁰. M. Braun-Gałkowska definiuje ją jako „osiągnięcie takiego poziomu rozwoju umysłowego, który umożliwi realistyczną ocenę sytuacji, ocenę samego siebie i skutków swoich czynów”¹¹. Związane jest to również z dojrzałością emocjonalną, której istotnym elementem jest akceptacja własnej płci, równowaga emocjonalna, zdolność do uczuć społecznych, empatii, życzliwości i bezinteresowności. Dojrzałość do małżeństwa wymaga przygotowania, które oprócz wiedzy na temat życia małżeńsko-rodzinnego, powinno kształtować również konkretne umiejętności, począwszy od praktycznych, najprostszych, związanych z życiem codziennym do tych, które są bardziej złożone, wpływające na umiejętność tworzenia właściwej atmosfery domu rodzinnego¹². Umiejętność organizacji życia małżeńskiego, rodzinnego, stworzenia klimatu ciepła i poczucia bezpieczeństwa, jakie daje dom rodzinny, wchodzi w zakres dojrzałości psychicznej. Dojrzałość psychiczna, uczuciowa osiągana jest stopniowo¹³. W okresie dziecięcym uczuciowość skoncentrowana jest na sobie, ze względu na etap rozwojowy wszystko oceniane jest przez dziecko pod kątem własnych potrzeb. Dotyczy to także miłości do bliskich osób, która rozwija się wraz z rozwojem człowieka¹⁴. Na początku dziecko, kochając matkę i ojca, chce np. z nimi stale przebywać, nie biorąc pod uwagę ich zmęczenia, stanu psychicznego, obowiązków. Wraz z dorastaniem dziecka to podejście powinno się zmieniać, przechodząc od nastawienia egocentrycznego w kierunku empatii oraz podejmowania działań dla dobra innych osób¹⁵. Bywa jednak tak, że dorosły człowiek zatrzyma się na początkowym etapie rozwoju miłości, kocha w sposób niedojrzały, infantylny, skoncentrowany na sobie kosztem innych¹⁶. Stąd dojrzałości psychicznej do małżeństwa nabywa się wraz z umiejętnością wczucia się w przeżycia drugiego człowieka¹⁷. Wysoki poziom empatii sprzyja wzajemnemu zrozumieniu, emocjonalnemu współbrzmieniu, porozumiewaniu się, rozwiązywaniu konfliktów, gotowości do działania na rzecz partnera¹⁸. Wiele badań dowodzi, że empatia

¹⁰ A. Dakowicz, *Inteligencja emocjonalna młodych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa*, s. 58.

¹¹ M. Braun-Gałkowska, *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, Warszawa 1985, s. 24.

¹² T. Jakubowski, *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, „Katecheta” 3(2000), s. 22–28.

¹³ A. Dakowicz, *Zadowolenie z małżeństwa. Pedagogiczne implikacje dotyczące osobistego rozwoju małżonków, relacji małżeńskich i rodzicielskich*, Białystok 2021, s. 27–34.

¹⁴ M. Braun-Gałkowska, *Rozwój miłości*, w: *W tę samą stronę. Antologia tekstów do lekcji wychowawczych*, pod red. M. Braun-Gałkowskiej, A. Gutowskiej, Warszawa 1994, s. 53.

¹⁵ Tamże, s. 53–55.

¹⁶ M. Braun-Gałkowska, *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, s. 137–142.

¹⁷ K.K. Wałęcka-Matyja, J.P. Krawczyk, *Komunikacja afektywna a empatia i wartości rodzinne młodych kobiet i mężczyzn z rodzin monoparentalnych i pełnych. Analiza porównawcza*, „Family Forum” 12(2022), s. 57–86.

¹⁸ A. Grabowski, *Wczesne nieadaptacyjne schematy a jakość więzi i komunikacji małżeńskiej*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2023, nr 53, s. 9–17, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v53i1.1160>>, dostęp: 30.07.2024.

stanowi warunek tworzenia satysfakcjonującej więzi małżeńskiej¹⁹, wprawdzie dla zawarcia małżeństwa w sposób odpowiedzialny empatia jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym. Dopiero zdolność do aktywnego działania dla dobra drugiego człowieka, z poczuciem odpowiedzialności za niego i inne powierzone mu osoby, za podjęte decyzje, czyni go w pełni dojrzałym do małżeństwa. Dla człowieka dojrzałego osobowościowo łączy się to ze zdolnością do zrozumienia innych i porozumiewania się oraz nastawieniem na rozwój²⁰, co można rozumieć jako stawanie się jednocześnie mądrym i dobrym poprzez tworzenie hierarchii wartości²¹. W prezentowanym opracowaniu dojrzałość psychiczna do małżeństwa rozumiana jest jako składowa trzech elementów: 1) akceptacja siebie, 2) wewnętrzna integracja i podejście do świata oraz 3) podejście do małżeństwa i życia rodzinnego²².

Dojrzałość do małżeństwa osiąga się przechodząc kolejne etapy – od zwracania uwagi na siebie do zwracania uwagi na innych, poprzez umiejętność wczuwania się w ich problemy, aż do zdolności aktywnego i odpowiedzialnego działania dla ich dobra²³. Dojrzałość psychiczna do małżeństwa stanowi efekt funkcjonowania całej osobowości i pojawia się wówczas, gdy osoba jest zdolna konstruktywnie odnieść się do niepowodzeń w codziennym życiu, jak również efektywnie wykorzystywać pojawiające się w nim sukcesy²⁴. Dość często zdarza się, że osoby nie są w stanie tworzyć trwałej relacji małżeńskiej z powodu niedojrzałości psychicznej, która wynika m.in. z braku zinterioryzowanej hierarchii wartości²⁵.

¹⁹ K. Litwińska-Rączka, *Czynniki rodzinne (systemowe) wpływające na jakość życia i zdrowie dorosłych osób pracujących*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2023, nr 53, s. 137–143, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v53i1.1129>>, dostęp: 30.07.2024.

²⁰ M. Braun-Galkowska, *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*, s. 136.

²¹ M. Dziewiecki, *Wychowanie a wartości*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2022, z. 3, s. 20–26, <<https://zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/1369>>, dostęp: 30.07.2024.

²² Por. M. Ryś, T. Sztajerwald, *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II*, s. 163.

²³ T. Jakubowski, *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, s. 22–28.

²⁴ S. Steuden, *Psychologiczne aspekty powodzenia i niepowodzenia w małżeństwie*, „Symposium” 2000, nr 2, s. 49–70.

²⁵ M.Z. Stepulak, *Współczesna rodzina w Polsce w ujęciu systemowym*, „Teologiczne Studia Siedleckie” 20(2023), s. 241–260, <<https://doi.org/10.5281/zenodo.10343837>>, dostęp: 30.07.2024.

Procedura badań własnych

Perspektywa tworzenia przez młode kobiety odpowiedzialnej relacji małżeńskiej zakłada pewien poziom dojrzałości psychicznej²⁶, również w wymiarze aksjologicznym²⁷, którego jednym z aspektów jest preferencja wartości²⁸. Dlatego też celem pracy jest próba określenia związku pomiędzy dojrzałością psychiczną do małżeństwa młodych kobiet a ich preferencją wartości. Aby zrealizować ten cel ustalono następujące pytania badawcze:

1. Czy dojrzałość psychiczna do małżeństwa młodych kobiet ma związek z ich preferencją wartości?
2. Jakie wartości są bardziej preferowane przez młode kobiety cechujące się wyższym poziomem dojrzałości psychicznej do małżeństwa?
3. Jakie wartości są bardziej preferowane przez młode kobiety cechujące się niższym poziomem dojrzałości psychicznej do małżeństwa?

Analiza literatury²⁹ z zakresu poruszanej problematyki skłoniła ku postawieniu następujących hipotez:

- H_0 – Dojrzałość psychiczna do małżeństwa młodych kobiet ma związek z ich preferencją wartości.
- H_1 – Młode kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości moralne i społeczne niż kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa.
- H_2 – Młode kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości osobiste i kompetencyjne niż kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa.

²⁶ W. Pieja, *Czy wizja małżeństwa i rodziny papieża Franciszka ujęta w Amoris laetitia może być pastoralną kontynuacją encykliki Pawła VI Humanae vitae?* „Teologia i Człowiek” 2022, nr 1, s. 63–84, <<https://doi.org/10.12775/TiCz.2022.004>>, dostęp: 30.07.2024.

²⁷ A. Rynio, *Znaczenie rodziny w chrześcijańskim wychowaniu dzieci i młodzieży w nauczaniu Stefana Kardynała Wyszyńskiego*, w: *Rodzina – historia i współczesność*, pod red. B. Kiereś, M. Gromek, K. Hryszan, Lublin 2018, s. 137–152.

²⁸ J. Mariański, *Procesy indywidualizacyjne w rodzinie*, „Viae Educationis” 2023, nr 3, s. 40–54, <<https://doi.org/10.15804/ve.2023.03.05>>, dostęp: 30.07.2024; D. Czyżowska, A. Kalus, A. Wendolowska, *Effects of Centrality of Religiosity and Dyadic Coping on Psychological Well-Being of Married Couples who Postpone Parenthood*, „The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John Paul II” 2024, nr 1, s. 179–197, <<https://doi.org/10.15633/pch.14111>>, dostęp: 30.07.2024.

²⁹ M. Ryś, E. Greszta, K. Grabarczyk, *Intelektualna, emocjonalna i działaniowa bliskość małżonków a ich gotowość do rozwiązywania konfliktów oraz przebaczenia*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2019, nr 2, s. 221–254, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v2i38.77>>, dostęp: 30.07.2024; M. Szulchaczewicz, J. Łukomski, *Współczesne poglądy na funkcjonowanie kobiety w rodzinie*, „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” 19(2022), s. 225–253, <<https://open.icm.edu.pl/handle/123456789/22650>>, dostęp: 30.07.2024; M.J. Kryński, „*Modernizacja*” małżeństwa – ewolucja czy rewolucja? „Civitas et Lex” 2023, nr 3, s. 117–130, <<https://doi.org/10.31648/cetl.8943>>, dostęp: 30.07.2024.

Badania przeprowadzono³⁰ przy użyciu Skali Dojrzałości do Małżeństwa SKALDOM II oraz Skali Wartości Rokeacha (RVS). Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II w opracowaniu M. Ryś i T. Sztajerwald pozwala ocenić dojrzałość małżeńską osób już będących małżonkami, jak również przewidywać dojrzałość u osób niebędących jeszcze w związku małżeńskim. Skala ta składa się z trzech głównych skal obejmujących następujące obszary³¹:

- Skala I – Akceptacja siebie (zawiera akceptację siebie i zaspokajanie potrzeb – 10 twierdzeń);
- Skala II – Wewnętrzna integracja i podejście do świata (zawiera realny stosunek do świata, komunikacji i rozwiązywania konfliktów oraz wewnętrznej integracji i odpowiedzialności – 14 twierdzeń);
- Skala III – Podejście do małżeństwa i życia rodzinnego (zawiera postawę wobec miłości i wierności, hierarchii wartości ważnych w życiu małżeńskim i rodzinnym oraz gotowości do poświęceń – 14 twierdzeń).

Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II zawiera 38 twierdzeń, przy których badany zgodnie z instrukcją oznacza odpowiedź najbardziej adekwatną dla siebie w skali od 1 („zdecydowanie nie”) do 5 („zdecydowanie tak”). Uzyskane wyniki w każdej ze skal pozwalają na następującą interpretację³²:

- Skala I – Akceptacja siebie. Wyższy wynik osiągnięty w tej skali określa prawidłową akceptację samego siebie. Taka osoba czuje się kochana i potrzebna, zna swoje mocne i słabe strony, ceni własną godność i wierzy w swoje możliwości. Potrafi troszczyć się o zaspokajanie własnych potrzeb, które uważa za równie ważne jak potrzeby innych. Potrafi rozmawiać z bliskimi w przypadku, gdy te potrzeby nie są zaspokajane i prawidłowo funkcjonować w sferze uczuciowej, co przekłada się na zdolność nawiązywania stabilnych i głębokich relacji uczuciowych. Osoba akceptująca siebie, tworząc trwały związek, nie jest skłonna ulec urokowi kogoś nowo poznanego ze względu na jego atrakcyjność. Nie przejmuje się drobiazgami, natomiast poważnie traktuje rzeczy istotne. Nie występują u niej poważne kompleksy dotyczące siebie. Niższy wynik dotyczący akceptacji siebie przekłada się na poczucie bycia niepotrzebnym, niegodnym miłości. U takiej osoby mogą wystąpić problemy z nawiązywaniem głębokich i trwałych więzi nawet z najbliższymi osobami. Pojawia się brak wiary w siebie, swoje możliwości oraz brak poczucia własnej godności i atrakcyjności. Osoba o niskiej akceptacji siebie nie potrafi troszczyć się o samą siebie, rozmawiać nawet z najbliższymi o swoich niezaspokojonych potrzebach.

³⁰ W ramach projektu badawczego pt. „Dojrzałość psychiczna do małżeństwa młodych kobiet i mężczyzn” realizowanego w roku akademickim 2021/2022 na seminarium licencjackim pod kierunkiem A. Dakowicza.

³¹ Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II jest zmodyfikowaną wersją Skali Dojrzałości do Małżeństwa SKALDOM, która składała się z 10 skal: I. Realnego stosunku do świata; II. Akceptacji siebie; III. Zaspokajania potrzeb; IV. Sfery uczuciowej; V. Komunikacji i rozwiązywania konfliktów; VI. Postawy wobec miłości i wierności; VII. Wewnętrznej integracji i odpowiedzialności; VIII. Hierarchii wartości ważnych w życiu małżeńskim i rodzinnym; IX. Gotowości do poświęceń; X. Sensu życia. Zob. M. Ryś, T. Sztajerwald, *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II*, s. 171–172.

³² Tamże, s. 172–176.

Brak stałości w uczuciach sprawia, że szybko fascynuje się osobami pojawiającymi się w otoczeniu ocenianymi jako atrakcyjne, nawet jeśli aktualnie funkcjonują w trwałym związku;

- Skala II – Wewnętrzna integracja i podejście do świata. Wyższy wynik osiągnięty w tej skali wskazuje na troskę o to, aby być człowiekiem odpowiedzialnym za swoje decyzje i działania. Taka osoba troszczy się o siebie holistycznie, czyli w wymiarze somatycznym, psychicznym oraz duchowym. Podejmuje działania zgodnie z cenionymi wartościami. Ma realistyczny stosunek do świata, przed podjęciem ważnej decyzji stara się poznać dokładnie wszystkie okoliczności, rozważyć wszelkie „za i przeciw”. Podejmuje działanie dopiero wtedy, gdy przeanalizuje każdą możliwość. Jest przekonana o potrzebie realnego patrzenia na życie. Przedkłada własne zdanie nad niezweryfikowany osąd innych. Woli podejmować działania niż pozostawać w sferze marzeń. Charakteryzuje się prawidłową komunikacją, potrafi otwarcie przedstawić swoje stanowisko. W sytuacjach konfliktowych stara się szukać konstruktywnego rozwiązania, które będzie korzystne dla wszystkich. Osoby osiągające niskie wyniki w tej skali mogą charakteryzować się brakiem odpowiedzialności, żyć niezgodnie z cenionymi wartościami, podejmować decyzje pod wpływem impulsu, myśleć w sposób oderwany od rzeczywistości, przyjmować bezkrytycznie sądy i opinie innych. Może występować u nich brak radości życia bądź pasji działania, a także problemy związane z komunikacją interpersonalną i rozwiązywaniem konfliktów. Nieprawidłowości te mogą wyrażać się w postawie dominującej, przerywaniu innym i narzucaniu swojego zdania lub też w postawie podporządkowanej, wyrażającej się w nieuzasadnionym ustępowaniu innym, zwłaszcza osobom bliskim w sytuacjach, które wymagają obrony własnego stanowiska;
- Skala III – Podejście do małżeństwa i życia rodzinnego. Wyższy wynik w tej skali wskazuje na przekonanie, że są takie wartości, które mają duże znaczenie w życiu i w razie potrzeby należy wiele poświęcić dla ich obrony. Do takich wartości należą: miłość, wierność i uczciwość małżeńska. Im wyższy wynik w tej skali uzyskuje badana osoba, tym ma bardziej pozytywne nastawienie do małżeństwa, rodziny i posiadania potomstwa. Ceni miłość i wierność jako podstawę wspólnoty małżeńskiej, angażuje się w budowanie relacji i umacnianie trwałości więzi z osobami najbliższymi. Osoby osiągające wysokie wyniki w tej skali charakteryzują się zdolnością do poświęceń wobec innych, umiejętnością zauważania problemów z perspektywy drugiego człowieka. Chętnie angażują się w sprawy osób bliskich i w sytuacjach koniecznych potrafią wiele dla nich poświęcić. Osoby osiągające niskie wyniki w tej skali mają tendencje do przyjmowania postaw konformistycznych, dostosowywania swoich wartości do zmieniających się czasów i okoliczności. Są skłonne wśród cenionych wartości wyżej akceptować status społeczny niż małżeństwo czy rodzinę. Konsekwencją tego może być większe zaangażowanie w pracę zawodową niż w sprawy małżeństwa i rodziny. Takie osoby uważają, że wyrzekanie się czegoś dla kogoś, nawet dla osób najbliższych, nie ma już dzisiaj sensu. Osoby o niskich wynikach może charakteryzować liberalizm moralny, polegający na lekkomyślnym traktowaniu

przysięgi wierności złożonej małżonkowi, gdzie dopuszcza się przyznanie pierwszeństwa fascynacjom uczuciowym w relacjach z innymi, także za cenę zdrady współmałżonka.

Skalę Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II zastosowano w celu wyodrębnienia badanej próby. SKALDOM II pozwoliła na ustalenie poziomu dojrzałości psychicznej respondentek do małżeństwa. Badane kobiety z Białegostoku i okolic generalnie uzyskały bardzo wysokie, wysokie, średnie i niskie wyniki w skali³³. Na tej podstawie spośród 90 badanych młodych kobiet wyodrębniono 30-osobową grupę o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa i 30-osobową grupę o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa dla tej grupy respondentek. Kobiety charakteryzujące się wyższym poziomem dojrzałości psychicznej do małżeństwa uzyskały wynik min. 144 – max. 185 punktów. Kobiety charakteryzujące się niższym poziomem dojrzałości psychicznej do małżeństwa uzyskały wynik min. 95 – max. 130 punktów.

Skala Wartości Rokeacha RVS (Rokeach Value Survey)³⁴ została opracowana w celu pomiaru znaczenia wartości w zakresie 18 wartości ostatecznych i 18 wartości instrumentalnych. Zadaniem osoby badanej jest ułożenie wartości ostatecznych oraz wartości instrumentalnych w kolejności ich ważności – od najbardziej cenionej (pozycja 1), do najmniej ważnej (pozycja 18). W Polsce przeprowadzono wiele badań³⁵ z wykorzystaniem adaptacji skali dokonanej przez P. Brzozowskiego³⁶. W prezentowanej pracy wykorzystano Skalę Wartości Rokeacha zaadaptowaną do polskich warunków przez A. Jaworowską, A. Matczak oraz J. Bitner³⁷, która również wielokrotnie wykorzystywana była do badań naukowych³⁸. M. Rokeach wśród ostatecznych wyróżnia wartości osobiste (*personal*) i wartości społeczne (*social*), natomiast spośród instrumentalnych wyróżnia wartości moralne (*moral*) oraz kompetencyjne (*competence*)³⁹.

³³ Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II określa pięć poziomów dojrzałości psychicznej do małżeństwa, które mieszczą się w następujących przedziałach punktowych: 1) bardzo wysoki 165–190; 2) wysoki 132–162; 3) średni 100–129; 4) niski 68–97; 5) bardzo niski 38–65. Zob. M. Ryś, T. Sztajerwald, *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychiczej do Małżeństwa SKALDOM II*, s. 173.

³⁴ M. Rokeach, *The nature of human values*, New York 1973.

³⁵ M. Czerniawska, E. Dolata, *Osobowościowe uwarunkowania systemów wartości*, „Psychologia Rozwojowa” 2005, nr 2, s. 123–133; A.M. Zawadzka, *Wartości osobiste tłumaczące orientację materialistyczną jednostki*, „Przegląd Psychologiczny” 2006, nr 2, s. 61–80; J. Ciecich, Z. Zaleski, *Polska adaptacja Portretowego Kwestionariusza Wartości Shaloma Schwartz*, „Czasopismo Psychologiczne” 2011, nr 2, s. 251–262.

³⁶ P. Brzozowski, *Skala Wartości (SW). Polska adaptacja Value Survey M. Rokeacha. Podręcznik*, Warszawa 1996.

³⁷ A. Jaworowska, A. Matczak, J. Bitner, *Skala Wartości Rokeacha. Polska normalizacja*, Warszawa 2011.

³⁸ E. Ir, M. Janiszewska, *Hierarchia wartości nauczycieli przedszkoli miasta Krakowa*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2015, nr 6, s. 73–80; T. Bajkowski, K. Konaszewski, U. Namiotko, *System wartości młodzieży nieprzystosowanej społecznie – percepcja nieletnich dziewcząt i chłopców*, „Ruch Pedagogiczny” 2016, nr 3, s. 63–81; M. Wojciechowska, D. Adamczyk, *Wartość „dojrzała miłość” w systemie wartości młodzieży*, „Seminare” 2021, nr 1, s. 107–122.

³⁹ M. Rokeach, *The nature of human values*, New York 1973.

Opierając się na analizach przeprowadzonych przez J. Kościucha⁴⁰, skupiono się na wybranych wartościach, które wchodzą w zakres wartości: osobistych (bezpieczeństwo rodziny, dojrzała miłość, mądrość, wygodne życie), społecznych (bezpieczeństwo narodowe, pokój na świecie, prawdziwa przyjaźń, równość), moralnych (kochający, odpowiedzialny, uczciwy, wyrozumiały) i kompetencyjnych (ambitny, intelektualista, o szerokich horyzontach, obdarzony wyobraźnią). Im mniejsza jest wartość średniej w grupie ocenianych wartości, tym są one dla osoby badanej bardziej znaczące.

Analizie poddano wyniki uzyskane od 60 młodych kobiet (30 o wyższym poziomie i 30 o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa) z terenu Białegostoku i okolic. Biorąc pod uwagę charakterystykę badanych, można stwierdzić, że obie grupy są do siebie bardzo zbliżone pod względem średniej wieku, poziomu wykształcenia, aktywności zarobkowej, typu związku rodziców i liczby posiadanego rodzeństwa (tab. 1).

Tabela 1. Charakterystyka badanych kobiet

Wybrane cechy		Kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa (N=30)	Kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa (N=30)
Średnia wieku		22,1 lat	21,9 lat
Wykształcenie	średnie	23 (76,7%)	24 (80,0%)
	wyższe	7 (23,3%)	6 (20,0%)
Aktywność zarobkowa	tak	22 (73,3%)	21 (70,0%)
	nie	8 (26,7%)	9 (30,0%)
Związek rodziców	formalny	20 (66,7%)	26 (86,7%)
	separacja	0 (0,0%)	1 (3,3%)
	po rozwodzie	10 (33,3%)	3 (10,0%)
Rodzeństwo	posiada rodzeństwo	28 (93,3%)	29 (96,7%)
	jest jedynakiem	2 (6,7%)	1 (3,3%)

Wykorzystując odpowiednie testy statystyczne⁴¹, porównano wyodrębnione grupy młodych kobiet, stosując oprogramowanie IBM SPSS Statistics 29. Badane kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości moralne niż kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa ($t = -2,04$; $p < 0,05$), natomiast kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości kompetencyjne niż kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa ($t = 2,20$; $p < 0,03$).

⁴⁰ J. Kościuch, *Koncepcja wartości Milтона Rokeacha*, „Studia Philosophiae Christianae” 1983, nr 1, s. 83–96.

⁴¹ M. Cypryańska, S. Bedyńska, *Testy t-Studenta i ich nieparametryczne odpowiedniki*, w: *Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, pod red. S. Bedyńskiej, M. Cypryańskiej, Warszawa 2013, s. 179–185.

W przypadku wartości indywidualnych i społecznych nie zarejestrowano różnic preferencji osiągających poziom istotności statystycznych pomiędzy porównywanymi grupami badanych kobiet. Dokładne dane prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Wyniki uzyskane w Skali Wartości Rokeacha przez młode kobiety o wyższym i niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa

Rodzaje wartości	Kobiety o wyższym poziomie dojrzałości do małżeństwa (N=30)		Kobiety o niższym poziomie dojrzałości do małżeństwa (N=30)		Istotność różnic	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i> <
Osobiste	27,47	6,65	30,37	7,21	-1,62	n.i.
Spoleczne	41,37	8,17	40,47	10,05	0,38	n.i.
Moralne	22,80	8,73	27,57	9,37	-2,04	0,05
Kompetencyjne	41,77	9,57	36,17	10,16	2,20	0,03

M – wartość średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *t* – wartość testu t Studenta dla prób niezależnych; *p* – dwustronna istotność statystyczna.

Interpretacja uzyskanych wyników

Analiza uzyskanych wyników pozwoliła na potwierdzenie H_0 – Dojrzałość psychiczna do małżeństwa młodych kobiet ma związek z ich preferencją wartości.

Hipotezy szczegółowe zostały potwierdzone częściowo:

- H_1 – Młode kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości moralne i społeczne niż kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. W przypadku tej hipotezy potwierdziła się pierwsza jej część, mówiąca o tym, że młode kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości moralne (kochający, odpowiedzialny, uczciwy, wyrozumiały) niż kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. Nie potwierdziła się druga część hipotezy dotycząca wartości społecznych (bezpieczeństwo narodowe, pokój na świecie, prawdziwa przyjaźń, równość).
- H_2 – Młode kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości osobiste i kompetencyjne niż kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. W tym przypadku potwierdziła się druga część hipotezy mówiąca o tym, że młode kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości kompetencyjne (ambitny, intelektualista, o szerokich horyzontach, obdarzony wyobraźnią) niż kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. Nie potwierdziła się pierwsza część hipotezy dotycząca wartości osobistych (bezpieczeństwo rodziny, dojrzała miłość, mądrość, wygodne życie).

Młode kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości moralne niż kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. Biorąc pod uwagę, że chodzi tu o wartości moralne

(kochający, odpowiedzialny, uczciwy, wyrozumiały), można spodziewać się sprzyjającego gruntu aksjologicznego do budowania trwałych więzi rodzinnych⁴², począwszy od stabilnych relacji małżeńskich⁴³ poprzez podjęcie ewentualnych funkcji rodzicielskich⁴⁴, przy jednoczesnej realizacji aktywności zawodowej⁴⁵. Nierzadko w życiu dochodzi do konfliktu pełnionych ról⁴⁶, który wymaga od małżonków dokonywania wyborów⁴⁷. Jasno określona preferencja wartości moralnych stwarza szansę na podejmowanie wyborów, których konsekwencje dają siłę do ich skutecznej realizacji⁴⁸ oraz budowania wspólnoty, w której każdy będzie mógł się odnaleźć⁴⁹.

Młode kobiety o niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa bardziej preferują wartości kompetencyjne niż kobiety o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa. Biorąc pod uwagę wartości kompetencyjne określane jako: ambitny, intelektualista, o szerokich horyzontach, obdarzony wyobraźnią, można spodziewać się nastawienia na realizację przyjętych planów⁵⁰, które prawdopodobnie będą związane z koncentracją na sobie⁵¹. Może to nie sprzyjać budowaniu relacji satysfakcjonujących obie strony, co w konsekwencji może także doprowadzić do destrukcji związku⁵². Ważne jest zatem, aby przed zawarciem związku małżeńskiego narzeczeni podjęli dialog na temat wartości kompetencyjnych, ustalili ich rozumienie oraz sposób realizacji w praktyce wspólnego życia⁵³. Świadomość miejsca i znaczenia wymiaru aksjologicznego sprawia, że związek małżeński wzmacnia się i stabilizuje⁵⁴.

⁴² R. Pomarańska, *Znaczenie ról w rodzinie w kontekście adhortacji Familiaris consortio oraz Amoris Laetitia*, „Studia Warmińskie” 60(2023), s. 327–355.

⁴³ M. Czachorowski, *Norma personalistyczna, przyjaźń a dar osoby dla osoby w Karola Wojtyły filozofii małżeństwa*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2020, nr 1, s. 39–48, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.228>>, dostęp: 29.07.2024; A. Krajewska, *Obiektywne podstawy moralności w perspektywie etyki personalistycznej szkoły lubelskiej*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 2023, nr 2, s. 209–229, <<https://doi.org/10.12887/36-2023-2-142-13>>, dostęp: 30.07.2024.

⁴⁴ M. Parzyszek, *Odpowiedzialne rodzicielstwo. Wartość czy problem edukacyjny?* „Roczniki Pedagogiczne” 2023, nr 4, s. 49–62.

⁴⁵ M. Mikołajczyk, M. Stankowska, *Aktywność zawodowa a macierzyństwo. Perspektywa matek małych dzieci*, Warszawa 2021; J. Siudem-Kuna, A. Cierpka, *Wkraczanie młodych dorosłych w ojcostwo w czasie pandemii COVID-19*, „Psychologia Rozwojowa” 2022, nr 3, s. 51–71.

⁴⁶ B. Chojnacka, *Współzależnienie i relacje zależnościowe w biograficznych doświadczeniach parentyfikacji*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2023, nr 3, s. 163–184.

⁴⁷ I. Mudrecka, *Wybór między rodziną a pracą zawodową. Doświadczenie i rozwiązywanie konfliktu wewnętrznego*, „Family Forum” 2021, nr 11, s. 35–50.

⁴⁸ M. Kulesza, *FABI „Family Balance Inventory” – innowacyjna metoda diagnozy równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym*, „Forum Pedagogiczne” 2023, nr 1, s. 1–22.

⁴⁹ M. Ozorowski, *Rodzina miejscem afirmacji życia i spełnienia człowieka w świetle nauczania Papieża Jana Pawła II*, „Teologia i Moralność” 2021, nr 2, s. 115–124.

⁵⁰ M. Błaszczyk, *Psychologia rozwoju osobistego*, „Świat i Słowo” 2021, nr 37, s. 325–339.

⁵¹ M. Szpunar, *KU WOLNOŚCI OD „JA”. Pomiędzy postawami wrażliwości społecznej a pragmatyzmem*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 2023, nr 1, s. 57–77.

⁵² G. Godawa, *Pedagogia bliskości międzyludzkiej*, Kraków 2024.

⁵³ M. Braun-Gałkowska, *Zaprosili także Jezusa. Konferencje przedmałżeńskie*, Lublin 2009.

⁵⁴ A. Dakowicz, *Związek małżeński jako szansa lub zagrożenie dla rozwoju moralno-duchowego małżonków*, w: *Zagrożenia moralno-duchowe jako wyzwanie współczesności*, pod red. J. Zabielskiego, Warszawa 2021, s. 73–84.

Podsumowanie

Celem pracy była próba określenia, czy dojrzałość psychiczna do małżeństwa młodych kobiet, rozumiana jako suma trzech składowych: akceptacja siebie, wewnętrzna integracja i podejście do świata oraz podejście do małżeństwa i życia rodzinnego, ma związek z ich preferencją wartości. Przeprowadzone badania wykazały, że taki związek istnieje, zwłaszcza w odniesieniu do wartości moralnych. W związku ze stwierdzoną zależnością można przypuszczać, że preferencja wartości moralnych młodych kobiet o wyższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa stanowi dobrą podstawę aksjologiczną budowania stabilnych relacji małżeńskich w nieustannie zmieniającym się świecie.

Dojrzałość psychiczna do małżeństwa łączy się z preferencją wartości moralnych i korzystnie wpływa na tworzenie relacji rodzinnych⁵⁵. W świat wartości moralnych człowiek wchodzi od wczesnego dzieciństwa jako członek rodziny⁵⁶. Im poziom dojrzałości moralnej rodziców jest większy, tym większe jest prawdopodobieństwo ukształtowania tej sfery u ich dzieci⁵⁷. Ponieważ człowiek rozwija się przez całe życie⁵⁸, to nawet w przypadku niekorzystnego wpływu środowiska rodzinnego, kiedy staje się już dorosły, ma możliwość podjęcia pracy nad sobą, aby w tym obszarze dokonały się zmiany zwiększające jego wrażliwość aksjologiczną⁵⁹. Wartością aplikacyjną uzyskanych wyników jest sugestia edukacyjna: warto od okresu przedszkolnego poprzez etapy szkolne zwracać uwagę, aby w trakcie realizacji lekcji wychowania do życia w rodzinie, godzin wychowawczych, katechezy szkolnej, a zwłaszcza w ramach „autorskich programów wychowawczych”⁶⁰, włączać zagadnienia pozwalające rozwijać wiedzę na temat wartości oraz ich znaczenia dla prawidłowego funkcjonowania człowieka, rodziny i społeczeństwa.

Przedstawione w artykule wyniki badań dotyczyły respondentek pochodzących z Białegostoku i okolic. Aby uzyskać pełniejszy obraz preferencji wartości młodych kobiet o wyższym i niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa, warto przeprowadzić badania na większej grupie kobiet pochodzących również z innych regionów Polski.

Ponieważ dość częstym powodem rozpadu związków małżeńskich jest nie-dojrzałość psychiczna małżonków wynikająca m.in. z braku zinterioryzowanej hierarchii wartości, istnieje potrzeba przeprowadzenia badań o charakterze

⁵⁵ T.J. Zbyrad, *Znaczenie religii dla trwałości małżeństwa i rodziny*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2021, z. 3, s. 51–66.

⁵⁶ B. Matyjas, *Badania nad rodziną. Perspektywa pedagogiki społecznej*, „Pedagogika Społeczna Nova” 2024, nr 7, s. 29–44.

⁵⁷ M. Królczyk, *Wychowanie w rodzinie katolickiej. Refleksja na tle adhortacji Familiaris consortio i Amoris laetitia*, „Teologia i Moralność” 2024, nr 1, s. 231–246, <<https://doi.org/10.14746/TIM.2024.35.1.13>>, dostęp: 30.07.2024.

⁵⁸ J. Trempała, *Natura rozwoju psychicznego*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*, pod red. J. Trempały, Warszawa 2011, s. 49.

⁵⁹ C. Rychlicki, *Świętość małżeństwa i rodziny*, „Studia nad Rodziną” 2020, nr 1–2, s. 87–97.

⁶⁰ M.L. Opiela, *Integralny rozwój i wychowanie dziecka w pedagogii katolickiej*, „Studia Pastoralne” 19(2023), s. 100–117.

jakościowym, które pokazałyby, czy młode kobiety mają świadomość wpływu preferowanych wartości na życie małżeńsko-rodzinne, w jaki sposób rozumieją wartości oraz które wartości są dla nich ważne.

BIBLIOGRAFIA

- Bajkowski T., Konaszewski K., Namiotko U., *System wartości młodzieży nieprzystosowanej społecznie – percepcja nieletnich dziewcząt i chłopców*, „Ruch Pedagogiczny” 2016, nr 3, s. 63–81.
- Baniak J., *Małżeństwo i rozwody w świadomości młodzieży polskiej przełomu XX i XXI wieku w świetle badań socjologicznych*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 28(2021), s. 287–310.
- Błaszczuk M., *Psychologia rozwoju osobistego*, „Świat i Słowo” 2021, nr 37, s. 325–339.
- Błąd M., Kaczmarek P., *Znamiona współczesnej rewolucji kulturowej*, „Fides, Ratio et Patria. Studia Toruńskie” 18(2023), s. 276–294, <<https://doi.org/10.56583/frp.2508>>, dostęp: 22.07.2024.
- Borutka T., *Małżeństwo i rodzina wobec współczesnych zagrożeń społeczno-kulturowych*, „Family Forum” 13(2023), s. 449–462.
- Braun-Gałkowska M., *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia w małżeństwie*. Warszawa 1985.
- Braun-Gałkowska M., *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*, Lublin 1992.
- Braun-Gałkowska M., *Rozwój miłości*, w: *W tę samą stronę. Antologia tekstów do lekcji wychowawczych*, pod red. M. Braun-Gałkowskiej, A. Gutowskiej, Warszawa 1994.
- Braun-Gałkowska M., *Zaprosili także Jezusa. Konferencje przedmałżeńskie*, Lublin 2009.
- Brzozowski P., *Skala Wartości (SW). Polska adaptacja Value Survey M. Rokeacha. Podręcznik*, Warszawa 1996.
- Chlewiński Z., *Dojrzałość: osobowość, sumienie, religijność*, Poznań 1991.
- Chojnacka B., *Współzależnienie i relacje zależnościowe w biograficznych doświadczeniach parentyfikacji*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2023, nr 3, s. 163–184.
- Ciecuch J., Zaleski Z., *Polska adaptacja Portretowego Kwestionariusza Wartości Shaloma Schwartza*, „Czasopismo Psychologiczne” 2011, nr 2, s. 251–262.
- Cypryańska M., Bedyńska S., *Testy t-Studenta i ich nieparametryczne odpowiedniki*, w: *Statystyczny drogowskaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, pod red. S. Bedyńskiej, M. Cypryańskiej, Warszawa 2013, s. 179–185.
- Czachorowski M., *Norma personalistyczna, przyjaźń a dar osoby dla osoby w Karola Wojtyły filozofii małżeństwa*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2020, nr 1, s. 39–48, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.228>>, dostęp: 29.07.2024.
- Czerniawska M., Dolata E., *Osobowościowe uwarunkowania systemów wartości*, „Psychologia Rozwojowa” 2005, nr 2, s. 123–133.
- Czyżowska D., Kalus A., Wendolowska A., *Effects of Centrality of Religiosity and Dyadic Coping on Psychological Well-Being of Married Couples who Postpone Parenthood*, „The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John Paul II” 2024, nr 1, s. 179–197, <<https://doi.org/10.15633/pch.14111>>, dostęp: 30.07.2024.
- Dakowicz A., *Inteligencja emocjonalna młodych mężczyzn o wyższym i niższym poziomie dojrzałości psychicznej do małżeństwa*, „Civitas et Lex” 2024, nr 2, s. 57–69, <<https://doi.org/10.31648/cetl.9945>>, dostęp: 20.07.2024; 24.08.2024.
- Dakowicz A., *Powodzenie małżeństwa. Uwarunkowania psychologiczne w perspektywie transgresyjnego modelu Józefa Kozielskiego*, Białystok 2014.
- Dakowicz A., *Zadowolenie z małżeństwa. Pedagogiczne implikacje dotyczące osobistego rozwoju małżonków, relacji małżeńskich i rodzicielskich*, Białystok 2021.
- Dakowicz A., *Związek małżeński jako szansa lub zagrożenie dla rozwoju moralno-duchowego małżonków*, w: *Zagrożenia moralno-duchowe jako wyzwanie współczesności*, pod red. J. Zielińskiego, Warszawa 2021, s. 73–84.

- Dakowicz A., Dakowicz L., *Psychological maturity of young men and women for marriage as the predictor for the observance of contemporary family law*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 21(2022), s. 107–119, <<https://rtk.uwb.edu.pl/index.php/rtk/article/view/34>>, dostęp: 30.07.2024.
- Dziewiecki M., *Wychowanie a wartości*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2022, z. 3, s. 20–26, <<https://zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/1369>>, dostęp: 30.07.2024.
- Godawa G., *Pedagogia bliskości międzyludzkiej*, Kraków 2024.
- Grabowski A., *Wczesne nieadaptacyjne schematy a jakość więzi i komunikacji małżeńskiej*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2023, nr 53, s. 9–17, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v53i1.1160>>, dostęp: 30.07.2024.
- Ir E., Janiszewska M., *Hierarchia wartości nauczycieli przedszkoli miasta Krakowa*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna” 2015, nr 6, s. 73–80.
- Jakubowski T., *Dojrzałość do małżeństwa – wybór współmałżonka*, „Katecheta” 3(2000), s. 22–28.
- Jaworowska A., Matczak A., Bitner J., *Skala Wartości Rokeacha. Polska normalizacja*, Warszawa 2011.
- Karwacki A., Suwada K., *Doświadczenie bezrobocia a relacje rodzinne we współczesnej Polsce – perspektywa płci*, „Studia Socjologiczne” 2020, nr 236, s. 165–194.
- Kościuch J., *Koncepcja wartości Milтона Rokeacha*, „Studia Philosophiae Christianae” 1983, nr 1, s. 83–96.
- Krajewska A., *Obiektywne podstawy moralności w perspektywie etyki personalistycznej szkoły lubelskiej*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 2023, nr 2, s. 209–229, <<https://doi.org/10.12887/36-2023-2-142-13>>, dostęp: 30.07.2024.
- Królczyk M., *Wychowanie w rodzinie katolickiej. Refleksja na tle adhortacji Familiaris consortio i Amoris laetitia*, „Teologia i Moralność” 2024, nr 1, s. 231–246, <<https://doi.org/10.14746/TIM.2024.35.1.13>>, dostęp: 30.07.2024.
- Kryński M.J., *„Modernizacja” małżeństwa – ewolucja czy rewolucja?*, „Civitas et Lex” 2023, nr 3, s. 117–130, <<https://doi.org/10.31648/cetl.8943>>, dostęp: 30.07.2024.
- Kulesza M., *FABI „Family Balance Inventory” – innowacyjna metoda diagnozy równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym*, „Forum Pedagogiczne” 2023, nr 1, s. 1–22.
- Linek A., *Sukces małżeński w nowej odsłonie – interpretacje postbadawcze*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2023, z. 4, s. 117–136, <<https://doi.org/10.31743/znkul.16510>>, dostęp: 20.07.2024.
- Litwińska-Rączka K., *Czynniki rodzinne (systemowe) wpływające na jakość życia i zdrowie dorosłych osób pracujących*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2023, nr 53, s. 137–143, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v53i1.1129>>, dostęp: 30.07.2024.
- Mariański J., *Procesy indywidualizacyjne w rodzinie*, „Viae Educationis” 2023, nr 3, s. 40–54, <<https://doi.org/10.15804/ve.2023.03.05>>, dostęp: 30.07.2024.
- Mariański J., *Wartości codzienne młodzieży szkolnej ze wsi, z małych i wielkich miast*, w: *Małe miasta. Blaski i cienie*, pod red. M. Zemły, Białystok 2023, s. 141–178.
- Matyjas B., *Badania nad rodziną. Perspektywa pedagogiki społecznej*, „Pedagogika Społeczna Nova” 2024, nr 7, s. 29–44.
- Mikołajczyk M., Stankowska M., *Aktywność zawodowa a macierzyństwo. Perspektywa matek małych dzieci*, Warszawa 2021.
- Mudrecka I., *Wybór między rodziną a pracą zawodową. Doświadczenie i rozwiązywanie konfliktu wewnętrznego*, „Famili Forum” 2021, nr 11, s. 35–50.
- Opiela M.L., *Integralny rozwój i wychowanie dziecka w pedagogii katolickiej*, „Studia Pastoralne” 19(2023), s. 100–117.
- Ozorowski M., *Rodzina miejscem afirmacji życia i spełnienia człowieka w świetle nauczania Papieża Jana Pawła II*, „Teologia i Moralność” 2021, nr 2, s. 115–124.
- Parysiewicz B., *Zagrożenia małżeństwa i rodziny*, „Roczniki Nauk o Rodzinie” 2012, nr 59, s. 21–31.
- Parzyszek M., *Odpowiedzialne rodzicielstwo. Wartość czy problem edukacyjny?*, „Roczniki Pedagogiczne” 2023, nr 4, s. 49–62.
- Pieja W., *Czy wizja małżeństwa i rodziny papieża Franciszka ujęta w Amoris laetitia może być pastoralną kontynuacją encykliki Pawła VI Humanae vitae?*, „Teologia i Człowiek” 2022, nr 1, s. 63–84, <<https://doi.org/10.12775/TiCz.2022.004>>, dostęp: 30.07.2024.

- Pomarańska R., *Znaczenie ról w rodzinie w kontekście adhortacji Familiaris consortio oraz Amoris Laetitia*, „Studia Warmińskie” 60(2023), s. 327–355.
- Rokeach M., *The nature of human values*, New York 1973.
- Ruszkiewicz D., *Preferowana forma życia osobistego młodych dorosłych*, „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II” 2024, nr 2, s. 83–102, <<https://doi.org/10.31743/znkul.17254>>, dostęp: 20.07.2024.
- Rychlicki C., *Świętość małżeństwa i rodziny*, „Studia nad Rodziną” 2020, nr 1–2, s. 87–97.
- Rynio A., *Znaczenie rodziny w chrześcijańskim wychowaniu dzieci i młodzieży w nauczaniu Stefana Kardynała Wyszyńskiego*, w: *Rodzina – historia i współczesność*, pod red. B. Kiereś, M. Gromek, K. Hryszan, Lublin 2018, s. 137–152.
- Ryś M., Greszta E., Grabarczyk K., *Intelektualna, emocjonalna i działaniowa bliskość małżonków a ich gotowość do rozwiązywania konfliktów oraz przebaczenia*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2019, nr 2, s. 221–254, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v2i38.77>>, dostęp: 30.07.2024.
- Ryś M., Sztajnerwald T., *Psychologiczne aspekty dojrzałości młodych do małżeństwa. Skala Dojrzałości Psychicznej do Małżeństwa SKALDOM II*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2019, nr 1, s. 158–183, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v1i37.43>>, dostęp: 30.07.2024; 24.08.2024.
- Siudem-Kuna J., Cierpka A., *Wkraczanie młodych dorosłych w ojcostwo w czasie pandemii COVID-19*, „Psychologia Rozwojowa” 2022, nr 3, s. 51–71.
- Stepulak M.Z., *Współczesna rodzina w Polsce w ujęciu systemowym*, „Teologiczne Studia Siedleckie” 20(2023), s. 241–260, <<https://doi.org/10.5281/zenodo.10343837>>, dostęp: 30.07.2024.
- Studen S., *Psychologiczne aspekty powodzenia i niepowodzenia w małżeństwie*, „Symposium” 2000, nr 2, s. 49–70.
- Szpunar M., *KU WOLNOŚCI OD „JA”. Pomędzy postawami wrażliwości społecznej a pragmatyzmem*, „Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL” 2023, nr 1, s. 57–77.
- Szulchaczewicz M., Łukomski J., *Współczesne poglądy na funkcjonowanie kobiety w rodzinie*, „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” 19(2022), s. 225–253, <<https://open.icm.edu.pl/handle/123456789/22650>>, dostęp: 30.07.2024.
- Trempała J., *Natura rozwoju psychicznego*, w: *Psychologia rozwoju człowieka*, pod red. J. Trempały, Warszawa 2011, s. 28–49.
- Wałęcka-Matyja K.K., Krawczyk J.P., *Komunikacja afektywna a empatia i wartości rodzinne młodych kobiet i mężczyzn z rodzin monoparentalnych i pełnych. Analiza porównawcza*, „Family Forum” 12(2022), s. 57–86.
- Weryszko M., *Miłość małżeńska – uwarunkowania powodzenia fundamentalnej relacji w rodzinie*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2020, nr 1, s. 129–143, <<https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.220>>, dostęp: 30.07.2024.
- Włosiak J., Sikorska I., *Wypalenie rodzicielskie a podatność na ocenę społeczną*, „Człowiek i Społeczeństwo” 57(2024), s. 197–215, <<https://doi.org/10.14746/cis.2024.57.9>>, dostęp: 30.07.2024.
- Wojciechowska M., Adamczyk D., *Wartość „dojrzała miłość” w systemie wartości młodzieży*, „Seminare” 2021, nr 1, s. 107–122.
- Zagórska W., *Troska o relację podmiotową miarą dojrzenia w człowieczeństwie. W kręgu myśli Gabrieli Marcela i ks. Tadeusza Dajczera*, „Studia Włocławskie” 23(2021), s. 236–249, <<https://doi.org/10.52404/ttnwloc.stwl.23.12>>, dostęp: 29.07.2024.
- Zawadzka A.M., *Wartości osobiste tłumaczące orientację materialistyczną jednostki*, „Przegląd Psychologiczny” 2006, nr 2, s. 61–80.
- Zbyrad T.J., *Znaczenie religii dla trwałości małżeństwa i rodziny*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2021, z. 3, s. 51–66.

VALUE PREFERENCE OF YOUNG WOMEN WITH HIGHER AND LOWER LEVEL OF MENTAL MATURITY FOR MARRIAGE

SUMMARY

The aim of the paper is attempting to determine the value preferences of young women with higher and lower levels of marriage maturity. The paper has empirical nature. The SKALDOM II Mental Maturity Scale for Marriage, developed by M. Ryś and T. Sztajnerwald, and the M. Rokeach

RVS Value Scale (Rokeach Value Survey) were used. Research results from 60 young women showed that women with a higher level of psychological maturity for marriage are more likely to prefer moral values, while women with a lower level of psychological maturity for marriage are more likely to prefer competence values.

KEYWORDS: value preference, mental maturity for marriage